

C a b i r i a

Historia contemporánea y cine

5

Director de la colecció

Ludovico LONGHI
Universitat Autònoma de Barcelona

Comité científico

Magí CRUSELLS
Centre d'Investigacions Film-Història

András LÉNÁRT
Universidad de Szeged

Alejandra F. RODRÍGUEZ
Universidad Nacional de Quilmes

Francesc Sánchez BARBA
Centre d'Investigacions Film-Història

C a b i r i a

Historia contemporánea y cine

El nombre de *Cabiria* es emblemático en la Historia del Cine. Fue la protagonista del gran péplum de Giovanni Pastrone (1914) y de la obra maestra de Federico Fellini, *Le notti di Cabiria* (1957), Oscar de Hollywood a la Mejor película de habla no inglesa. Por eso esta colección de cine histórico rinde homenaje a ambos filmes que reflejan la sociedad de su tiempo y cómo se veía el pasado desde la contemporaneidad.

El nom de *Cabiria* és emblemàtic en la història del cinema. Va protagonitzar el gran peplum de Giovanni Pastrone (1914) i l'obra mestra de Federico Fellini, *Le notti di Cabiria* (1957), l'Oscar a la millor pel·lícula en llengua estrangera de Hollywood. És per això que aquesta col·lecció de cinema històric ret homenatge a aquestes dues pel·lícules que reflecteixen la societat del seu temps i com es veia el passat des de la contemporaneïtat.

La transposició de la tira còmica el regador de Hermann Vogel, en la primera pel·lícula de ficció de los Lumière, il·lustra el profund vinculo entre la il·lustració humorística y el cine. Si luego, consideramos entonces la intensa y brillante producció gráfica de grandes cineastas como Eisenstein y Fellini (entre muchos otros) salta a la vista como entre las dos formas expresivas exista algo más que un vinculo de imprinting. En razón de esta comprobada cercanía, nos parece totalmente pertinente que una colecció de la historia del cine se ocupe también de sus parientes más cercanos, quizás no tan prestigiosos, pero no menos importantes.

Ludovico Longhi
Director de la Col·lecció Cabiria

Il·lustració de la coberta: Pau Estrada Luttkhuizen
Foto de l'autor a la coberta: Àxel Serrat Agboton

Imatges d'*El Zoo d'en Pitus* (1966), *La història que en Roc Pons no coneixia* (1982) i *La colla dels deu* (2000) reproduïdes amb autorització de l'editorial La Galera i d'*Els cinc dits d'una mà; Cançons d'animació* (1984), *En Felip Marlot* (1979) i *El viatge prodigiós d'en Ferran Pinyol, II Àsia* (1974) reproduïdes amb autorització de Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Assessorament lingüístic: Miquel Colomer Tomàs
Maquetació: Francesc Sánchez Barba

DAVID ESTRADA LUTTIKHUIZEN

RIURE I LLEGIR

L'HUMOR A LA LITERATURA INFANTIL I JUVENIL CATALANA DE 1904 A 2010

Pròleg de

NICOLÁS ESTÉVEZ FUERTES

aracne

ISBN
979-12-5994-292-0

PRIMERA EDICIÓ
ROMA 31 AGOST 2021

Índex

- 9 *Pròleg*
NICOLÁS ESTÉVEZ FUERTES
- 13 *Introducció*
- 23 **Capítol I**
Estratègies de recerca
1.1. Abast de la recerca, 23 – 1.1.1. Marc teòric de l’objecte d’estudi, 23 –
1.1.2. Metodologia, 32 – 1.2. Marc teòric sobre la recerca, 34 – 1.2.1.
L’anàlisi formal dels contes, 35 – 1.2.2. Estudis sobre l’humor català, 42 –
1.2.3. La perspectiva de l’antropologia social, 45
- 51 **Capítol II**
La recerca
2.1. L’investigador com a “bricoleur”, 51 – 2.2. Mètode de treball, 76 – 2.3.
Estratègies de classificació i anàlisi, 91 – 2.4. Tria de dades, 102
- 121 **Capítol III**
L’humor català
3.1. L’ús social de l’humor, 121 – 3.2. Humor i societat, 143 – 3.3.
L’humor escrit, 157 – 3.4. Els catalans i el seu humor, 176 – 3.5. Recursos
d’humor a la literatura infantil i juvenil catalana, 218 – 3.5.1. Oralitat, 219
– 3.5.2. Vocabulari, 239 – 3.5.3. Figures expressives, 254 – 3.5.4. Temes
humorístics, 278 – 3.5.5. Accions còmiques, 319 – 3.5.6. Incursió del
narrador, 337
- 345 **Capítol IV**
Més d’un segle d’humor
4.1. Inicis decisius: 1904-1930, 345 – 4.2. Reforç pedagògic i polític: 1931-
1939, 366 – 4.3. Resistència i tradició: 1939-1960, 378 – 4.4. Riure en un
món vigilat: 1961-1975, 388 – 4.5. Escola i joc: 1976-1984, 400 – 4.6. Un
món més ample: 1985-1995, 413 – 4.7. Maduresa en el món virtual: 1996-
2010, 425

441 *Consideracions finals*

467 *Documentació consultada*

I. Metodologia de la recerca, 467 – II. Antropologia i humor, 469 –
III. Llengua i literatura, 472 – IV. Obres de literatura citades, 479

483 *Agraïments*

Pròleg

NICOLÁS ESTÉVEZ FUERTES¹

Són molts els motius que m'honoren i motiven a presentar aquesta publicació de David Estrada Luttikhuizen. En primer lloc, destacaria el seu tarannà acadèmic i els seus extraordinaris recursos literaris, que abasten diferents gèneres i subgèneres narratius. Les seves dues novel·les, *Operació catalanicius* i *Can Bitxos*, i el seu conte *Trescebes, transportista* ens ofereixen la possibilitat d'apreciar no només la seva capacitat imaginativa en la creació de personatges de "ficció", que s'endinsen en el perillós i indefens oceà social, sinó que també ens alerten amb prou arguments crítics de les amenaces d'interessos "diversos" que acostumen a passar desapercebuts davant una societat desatesa per una justícia indolent.

La nostra amistat va sorgir durant un dels congressos sobre *Llengües per a Finalitats Específiques*, que la seva mare, Frances Luttikhuizen, organitzava a Canet de Mar sobre lingüística i metodologia de l'aprenentatge de les llengües i la seva aplicació als diferents camps de la ciència. Durant una de les nostres converses, em va oferir l'oportunitat de llegir una novel·la que havia publicat darrerament: *Can Bitxos*. Des del començament, la novel·la em va seduir no només per la riquesa lingüística i comunicativa dels seus personatges, sinó pel missatge de denúncia i reflexió oportuna, en aquells moments, contra l'especulació urbanística i l'abús corrupte dels constructors. Aquesta novel·la va servir durant uns anys com a lectura en un col·legi de València. Va crear tanta expectativa que, aleshores, ell, en David va ser convidat pel centre a fer-hi una xerrada, que va copsar l'interès de tots els presents i la seva exposició va quedar per sempre en la memòria d'aquells joves. En constatar la

¹ Senior Professor de la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València.

capacitat de comunicació d'en David, el vàrem convidar a la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València perquè presentés la novel·la *Tres Madres*, de Rafael Paz Fernández. Evidentment, la seva exposició no va deixar ningú indiferent, ans tot el contrari: va ser un èxit. No vull oblidar tampoc l'excel·lent ressenya que va escriure sobre la novel·la *El Alfil Blanco*, del novel·lista i poeta Luis Martín Ruiz. Nogensmenys, m'agradaria mostrar el meu agraïment per la seva amabilitat i interès a llegir la meua tesi doctoral i, d'aquesta manera, ajudar-me a oxigenar el text.

Seguint aquests paràmetres, que hem anunciat anteriorment, és a dir, la reflexió i l'anàlisi que defineixen l'obra literària d'en David, ens trobem amb *Operació Catalanicius*, una de les obres amb més invectiva i de més substància de la seva producció literària. La seva argumentació se centra en el món de la docència universitària, on un professor associat d'arqueologia vol fer una excavació per triomfar a la universitat. En la novel·la, Estrada s'endinsa en aquest món tan complex i alhora tan inexplorat que són les institucions acadèmiques universitàries. El professor Esquifet, el personatge principal, sap que la seva permanència a la universitat i més concretament al Departament de Paleontologia i Arqueologia —on tothom l'ignora— depèn d'una investigació que tingui impacte en aquest camp de la ciència i alhora tingui repercussió o transcendència universal. Per tal de dur a terme aquesta jugada de venjança des del seu ressentiment, s'"inventa" la troballa d'un fòssil que ofereix al món científic la possibilitat de conèixer la procedència dels avantpassats catalans de fa més d'un milió d'anys. Sense cap mena de dubte, d'aquesta novel·la emergeix una crítica severa i alhora reflexiva al voltant de l'arbitrarietat existent en les institucions acadèmiques on, molt sovint, impera el servilisme, l'amistat o l'endogàmia més que l'objectivitat i el rigor científic.

Sense abandonar aquest esperit crític, però responsable i compromès amb el sistema educatiu que impregna totes les seves publicacions, ens torna a sorprendre gratament amb un conte: *Trescebes, transportista*. No hi cap dubte que, pel fet d'haver estat professor durant molts anys, coneix tots els secrets que belluguen les titelles d'un sistema educatiu obsolet des de la base. En aquest conte, tan aparentment intranscendent, l'esmolat bisturí de l'autor dissectiona i posa en evidència la errònia política del Departament de Educació, que justifica la seva gestió o la seva funció exigint als

centres informes “dispersos” sense centrar-se en aquells que són urgents d’aplicar per al bon funcionament de les aules: la selecció del personal qualificat i la capacitat acadèmica i pedagògica dels docents. Alhora, la seva reflexió va encara més lluny i se centra en l’arrogància manifesta dels responsables acadèmics. Des de la seva deïficació com a portadors del do celestial de la ciència, s’atreveixen a implantar i proposar metodologies sense haver tingut experiència implícita o pràctica en les exigències del dia a dia dins les aules. En realitat, amb *Trescebes, transportista*, l’autor convida els xiquets a fer-se seu el personatge i, de retruc, aconseguir que ells mateixos l’incorporin als seus jocs i formi part de la seva galeria d’herois de la vida. Aquest conte ha tingut una gran acceptació entre el professorat de diversos col·legis i, per culpa de la Covid, la seva presentació ha estat posposada fins que el virus ens abandoni i puguem tornar a la normalitat.

Una dita fa “el temps posa cadascú al seu lloc” i aquest ha estat el cas de la tesi de David Estrada. La presentació de la seva tesi, *L’expressió i els continguts de l’humor a la literatura infantil i juvenil catalana de 1904 a 2004: educació en el valors*, no va ser cap camí de roses per a ell. Tots sabem que l’estructura d’una tesi segueix uns formats clàssics, que ajuden al doctorand a recollir i agrupar la informació dins d’uns mòduls establerts. Ara bé, no són regles *sine qua non* es pot revocar una tesi, sinó senzillament una ajuda per al doctorand i mantenir una estètica del gènere. De fet, la creativitat i originalitat de David Estrada va fer que la seva tesi no seguís aquesta estructura clàssica, sinó que va tenir la genialitat d’agrupar tota la informació en paràmetres que ajudessin el lector a entendre l’evolució de l’ús de l’humor a la literatura infantil y juvenil. Tanmateix, alguns membres del tribunal, incomprendiblement, varen fer objeccions a un enorme i exhaustiu estudi centrat en un rigor acadèmic sobre l’evolució de l’ús de l’humor a la literatura infantil i juvenil catalana al llarg del segle XX i XXI. Desafortunadament, aquest subgènere literari és considerat per molts com la “Ventafocs” de la resta de gèneres i subgèneres; sempre relegat a un nivell gairebé displicent com a entreteniment vulgar o de nivell baix, i sense cap mena de transcendència –i fins i tot com a una pèrdua de temps. I jo mateix em pregunto: ¿per què aquesta consideració indiferent? No hi trobo una resposta argumentada que pugui justificar aquesta actitud... Tothom sap i ens ho repeteixen un cop i un altre escriptors

de prestigi reconegut que ells varen desenvolupar l'hàbit de la lectura gràcies a aquells contes infantils on prevalia l'humor, la distracció, i que alhora oferien l'oportunitat de concentració en els signes lingüístics i narratius imprescindibles per a la creació de l'argumentació del contingut.

De fet, al llarg de tota la seva obra literària i, en especial, en la present publicació, David Estrada ens ofereix un treball rellevant per a l'estudi i anàlisi d'aquest subgènere i la seva implementació metodològica a les aules. En definitiva, la meua més sincera enhorabona per aquesta publicació i, principalment, per apropar-nos a una realitat tan escaient, divertida i entretinguda d'aprenentatge que possibilita el desenvolupament de la capacitat lectora, lingüística i cognitiva de la població infantil i juvenil des de la perspectiva de l'humor i la ironia.

Moltes gràcies!

València, 11 d'octubre 2020

Introducció

¿Què poden tenir en comú personatges com ara en Patufet, en Massagran, en Quim Trapella, en Pitus o les Tres Bessones? Aquests personatges són exemples destacats de la fantasia catalana en moments diversos de la història i, tant per la seva identitat com per la literatura que els crea, han transmès un seguit de valors culturals a les successives generacions d'infants i joves que n'han gaudit. Un d'aquests valors culturals és l'humor; i més exactament, l'educació del sentit de l'humor. Aquest és l'objectiu d'aquest estudi. Un estudi que ve de lluny.

L'any 1987, vaig iniciar els meus primers cursets de doctorat dins d'un programa organitzat pel Departament d'Antropologia Social de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. Aleshores vaig començar a recollir material sobre fonts i versions per tal de fer l'estudi estructuralista dels contes populars catalans seguint el tipus d'anàlisi aplicat per Claude Lévi-Strauss a les seves *Mitològiques*. La meua idea era definir els trets estrictament catalans d'aquests contes populars, en oposició al corrent cultural europeu representat per les versions de Charles Perrault, dels germans Wilhelm i Jakob Grimm, o d'Andrew Lang. Dissortadament, la meua recerca estava mancada de qualsevol mena de metodologia coherent, els meus coneixements estaven molt mancats de lectures, i tot plegat estava mancat de propòsit pràctic. Sense suport per part del professorat dels cursets i sense cap altra motivació immediata, vaig anar aparcant la recerca. Tanmateix, vaig seguir gaudint de la literatura infantil i juvenil catalana, prenent notes disperses sobre temes i lligams, i fent d'escriptor els diumenges a la tarda.

La tardor de 2003, el meu DEA *Anàlisi de les aportacions dels cinc congressos de Llengües per a Finalitats Específiques de Canet de Mar 1997-2001* em va servir per reflexionar sobre la metodologia de la recerca en ciències socials. Això, juntament amb la meua pràctica com a escriptor i els anys de lectures acadèmiques, em va encoratjar a

reprendre el tema d'investigació original, bo i que amb un plantejament una mica diferent.

El present treball sintetitza les aportacions de tres recerques. La primera és la meua tesi doctoral, *L'expressió i els continguts de l'humor a la literatura infantil i juvenil catalana de 1904 a 2004: educació en els valors*, sota la direcció d'Anna-Maria Corredor Plaja, del Departament de Didàctiques Específiques, a la Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona, i defensada el desembre de 2008. La segona és l'article "Humor per a la lectura a la literatura infantil i juvenil", publicat el 2011 a *La comunicació escrita en el siglo XXI*, de la col·lecció *Quaderns de Filologia / Estudis lingüístics XVI, Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació* de la Universitat de València, i editada per Nicolás Estévez, José Ramón Gómez i María Carbonell. La tercera és la publicació el 2013 de la ponència "L'humor i la literatura infantil" a les actes editades per Jordi Auseller i Mercè Ballespí com *Ha, Ha, Ha!... Teatre Infantil i Humor. IV Simposi sobre el teatre infantil i juvenil*, i publicades per Punctum & Grup de recerca en arts escèniques UAB.

La docència com a professor associat del Departament de Didàctiques Específiques a la Universitat de Girona m'ha permès impartir assignatures sobre història de la llengua anglesa i sobre la didàctica de la literatura infantil escrita en anglès. Per tal d'impartir aquestes matèries, he hagut de fer moltes lectures de recerca, tant en el context cultural anglosaxó com en el context cultural català. La qual cosa m'ha plantejat un seguit d'interrogants que em proposo de respondre en aquest treball.

Un d'aquests interrogants, sense anar gaire lluny, me'l planteja Eric K. Taylor (Taylor 2000:22-24) quan inclou un conte català al seu manual *Using Folktales*. El conte s'anomena "The Riddle" ("L'endevinalla") i l'autor comenta:

Aquesta narració en particular es basa sobretot en un conte català, tot i que n'hi ha moltes versions. Per exemple, en una variant jueva del conte, l'endevinalla té a veure amb l'explicació de la raó per la qual les barbes d'un home són negres i els cabells del seu cap són blancs, però la resta de la història, incloses les 100 monedes, és fonamentalment la mateixa. [T. de l'A.]

Si l'endevinalla del conte i l'argument són fonamentalment iguals en diverses llengües, ¿com és que Eric K. Taylor insisteix a especificar que la seva versió es basa en un original català? ¿Que potser hi ha trets característicament catalans a la literatura infantil i juvenil? ¿Quina és aquesta dimensió de catalanitat que Eric K. Taylor constata tan clarament? Doncs bé, la resposta sembla ser tan fugissera com la mateixa definició de l'humor.

A la introducció del seu estudi sobre les revistes d'humor a Catalunya, Joaquim Roglan (1996:8) acaba dient: “Vista l'àmplia mostra de possibilitats de riure que ha ofert i ofereix la premsa a Catalunya, es tractarà només de demostrar que, aquí, qui no riu és perquè no vol.” Bé, això és ben encertat en el cas dels adults i en una realitat de coexistència d'obres en català i en castellà. En el cas específic de la literatura catalana per a infants i joves, però, hem d'anar a pams. Sobretot perquè, tot i els avenços en estudis teòrics centrats exclusivament en el món de la literatura infantil i juvenil, i les curoses històries que recullen totes les obres de ficció que, amb més o menys encert, constitueixen allò que hom pot definir com a literatura infantil i juvenil, el tema de l'humor, en general, ha estat poc investigat. Sense anar més lluny, l'extraordinari llibre de Ramon Bassa i Martín (1994:313) sobre literatura infantil catalana i educació acaba amb un índex temàtic minuciós on, sorprenentment, no hi cap entrada sobre humor o ironia. I en aquest sentit, les entrevistes que vaig tenir amb Jordi Castellanos i Emili Teixidor, entre d'altres, durant les beceroles de la recerca, també van confirmar el fet que l'estudi de l'humor a Catalunya és un tema pendent. Ni tan sols les biblioteques catalanes, que classifiquen els llibres per edats dels joves lectors, inclouen referents específics a l'humor.

Certament, hi ha col·leccions de literatura d'humor. Per exemple, Editorial Pirene té la col·lecció d'humor “La Pera”. A la coberta del volum *Tips... de riure! Humor català d'avui* (1990) s'hi anuncia: la primera col·lecció juvenil d'humor. El volum recull narracions d'autors tan diferents com ara Pep Albanell, M. Dolors Alibés, Pere Calders, Joaquim Carbó, Maite Carranza, Jaume Cela, Mercè Company, Miquel Desclot, Teresa Duran, M. Àngels Gardella, Albert Jané, Empar de Lanuza, Enric Larreula, Joaquim Micó, Miquel Rayó i Josep Vallverdú.

Dins la mateixa col·lecció d'humor “La Pera”, el volum *Qui riu bé riurà el darrer; contarelles catalanes d'humor* (1990), editat per

Roser Ros, ofereix narracions dels següents autors: Francesc d'Albranca, Joan Amades, Esteve Casaponce, Joan Lluís, Apelles Mestres, Jordi d'Es Racó, Jaume Raventós, Joan Sales, Valeri Serra i Boldú i Jacint Verdaguer. A la introducció, la mateixa editora Roser Ros ens proposa una bona definició d'allò que considerem humor (1990:5):

Aquest recull que teniu entre mans està format per contarelles, és a dir, anècdotes per llegir i explicar. La seva característica comuna és que tenen una marcada preferència per promoure el riure i la gatzara. Vaja, que semblen parentes dels acudits; fins i tot n'hi ha que semblen copiades de les facècies que ens solem explicar quan estem en colla.

A la mateixa obra, Roser Ros (1990:9) acaba la seva introducció tot dient:

A còpia de viure i rebre, uns i altres personatges han après que també els més valents cauen de cul i per això sempre que poden es riuen del mort i del qui el vetlla convençuts que, encara que uns patim i els altres patam, tots petem.

Però no es tracta de petar, ni de patir, ni de fer-la petar, sinó d'analitzar la dimensió social, les característiques conceptuals i l'expressió en lletra impresa de l'humor infantil i juvenil a la literatura catalana. ¿Quins són aleshores els objectius d'aquesta recerca? ¿Quina hipòtesi demana demostració? ¿Com ha quedat estructurada l'exposició?

A través de la literatura, la societat catalana introdueix valors, com ara un sentit de l'humor determinat, en la formació del caràcter dels infants i els joves. És un aspecte més en l'educació de la identitat cultural del poble, que comença tan aviat com la canalla pot seguir una narració oral, i que s'intensifica a mesura que la lectura reforça l'oralitat i esdevé un hàbit. L'humor és una de les característiques més pròpies de cada poble. Una dita tradicional catalana fa "Qui no sap riure, no sap viure!", tot relacionant l'humor i els millors plantejaments existencials. Joaquim Roglan (1996:30) va més enllà quan afirma: "a través de la lectura de les revistes d'humor publicades a Catalunya es pot refer perfectament la història del país en clau d'humor o de drama. De fet, la història d'un país és també la història del seu humor."

Peter L. Berger (1997:20) fa una advertència a tothom que tingui la intenció de fer estudis seriosos sobre l'humor:

[...] la gent que escriu llibres sobre la comicitat té tots els trumfos per esdevenir objecte de paròdies, de sàtires, i d'altres modalitats igualment agressives de resposta humorística a la seva insuportable seriositat. [T. de l'A.]

Tot i l'advertiment, aquest treball recull un esforç seriós i sistemàtic per estudiar l'humor, amb la voluntat decidida d'aportar dades objectives d'anàlisi i reflexió. Dades per saber com es pot definir l'humor català; per saber si hi ha una diferència entre l'humor infantil i juvenil i allò que teoritzen els adults; i també per saber si el concepte d'humor català ha estat sempre el mateix o si ha anat canviant al llarg del temps. Si fa no fa, aquest treball constitueix un esforç seriós i sistemàtic per conjuminar el rigor de la recerca amb un xic de sal i de bon humor.

L'humor funciona com una eina més d'ordenació dels valors i de la percepció de la realitat de cada poble. Permet l'adaptació de cada poble a les seves circumstàncies històriques concretes. A mesura que els joves i els adolescents van creixent, van aprenent els valors culturalment significatius per al seu grup social. Aquest aprenentatge ve marcat, entre d'altres, per l'ús social de l'humor. La prova absoluta de la integració dins del grup social és el domini exacte del codi que determina l'humor: saber reconèixer què entra dins d'allò que la cultura anomena humor; saber com gaudir de l'ús social d'aquest humor; i saber aplicar aquests conceptes del codi a la creació de més humor com a recurs de convivència social. Aquest codi inclou valors, continguts, recursos expressius i una tradició cultural.

L'humor, com qualsevol altra manifestació de la cultura d'un grup social, és una estratègia d'adaptació que es va modificant segons les circumstàncies. No sempre riem de les mateixes coses, ni ho fem de la mateixa manera. Cal un aprenentatge permanent. Estudiar l'humor implica, per tant, d'una banda especificar-ne els recursos lingüístics i culturals i, de l'altra, seguir-ne l'evolució al llarg del temps considerant fases de processos històrics concrets.

Aquest treball se centra en la literatura per a infants i joves escrita en català com a idioma original i editada a partir de l'inici de la publicació de la revista *En Patufet* el 1904, i arriba fins al 2010, més de cent anys després. Tots aquests anys tenen una gran coherència pel

que fa a la voluntat d'ús de la llengua i la formació de valors. L'ús de l'humor en la literatura infantil catalana és una eina d'afirmació d'una identitat cultural, una eina per a la integració social, i una eina clau en la supervivència de la llengua catalana. En aquest sentit, cal esmentar Maurice Punch quan fa referència a la intrusió subtil de la manipulació política a la recerca de camp, i de la qual he procurat de mantenir-me ben al marge (Denzin i Lincoln 1994:84):

En un grau més o menys important, la política afecta qualsevol investigació científica de temes socials. Amb "política" em refereixo a tot allò que va des de la micropolítica de les relacions personals amb les cultures i els recursos per a les unitats de recerca i les universitats, fins als poders i polítiques dels departaments de recerca del govern i, en última instància, fins i tot a la mà (poderosa o no) del mateix estat central. Tots aquests contextos i condicionants exerceixen una influència crucial en el disseny, l'aplicació pràctica, i els resultats de la recerca. [T. de l'A.]

La idea no és nova. Suzanne Pouliot (1994:18-19) aplica una anàlisi semblant quan relaciona l'ús del francès al Quebec i l'educació d'infants i joves, i assenyalava la importància dels llibres per als joves:

Al Quebec, des de fa deu anys, els llibres de joventut ocupen un lloc gens menyspreable dins el material de lectura utilitzat a les classes d'un seguit de medis escolars. La presència quotidiana d'aquestes obres a l'aula pretén no solament desenvolupar el gust per la lectura sinó també recolzar el domini de la lectura, sobretot a causa del caràcter significatiu d'aquestes obres que contribueixen a desenvolupar la capacitat de llegir. Encara més, la consulta d'aquestes obres per part dels alumnes, a banda de desenvolupar les habilitats i les competències innegables en el marc de l'aprenentatge, contribueix de forma considerable a la socialització de l'infant i alhora facilita, a través de la ficció, la transmissió dels models culturals amb els quals s'identificarà per tal d'adaptar-se a la cultura que l'envolta. [T. de l'A.]

Tanmateix, per sobre de la manipulació política, Suzanne Pouliot (1994:155) insisteix en la importància dels llibres per a l'educació en els valors a les escoles de Quebec, i ho explica així:

Fent-t'ho així, la presència dels autòctons i de les comunitats culturals en els rols literaris, importants aquest cop, és possible que a mitjà termini obri els joves lectors a la diferència, permetent-los distanciar-se de les seves pròpies premisses socioculturals. Altrament, la tendència observada, la de l'etnocentrisme, és possible que perduri, sabent d'altra banda que cadascú,

sigui qui sigui, parla a través del prisma alhora estructurador i deformatador d'una sola cultura i d'una sola visió del món. [T. de l'A]

Aquest treball està estructurat bàsicament en capítols metodològics de continguts diferents que, plegats, es complementen i contribueixen a aportar les dades que analitzo a les conclusions generals. Aquests capítols descriuen les estratègies de recerca, l'humor català, i els més de cent anys d'humor a la literatura infantil i juvenil. La informació quantitativa de les consultes mitjançant el banc de dades del programa informàtic emprat a la recerca es pot consultar al TDX del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC).

Els capítols sobre estratègies de recerca són exhaustius i tenen ple de citacions acadèmiques perquè plantegen una metodologia adaptada a un tipus d'estudi gens habitual. Descriuen el plantejament dels problemes i la preparació de les respostes metodològiques objectives que acaben constituint una estratègia de recerca pràctica, eficient i sense precedents.

En descriure els plantejaments metodològics del treball, limito primerament l'abast de la recerca; a continuació descriu el marc teòric sobre el qual s'estructura la recerca; descriu i justifico les eines que he usat per tal de reunir dades i analitzar-les, és a dir, les estratègies de classificació. He combinat metodologies de recerca pròpies dels estudis literaris i metodologies de recerca pròpies de les ciències socials. Pel que fa a la metodologia de les ciències socials, he seguit bàsicament les orientacions de Norman K. Denzin i Yvonna S. Lincoln. Per als temes filològics, he seguit en gran part els models d'anàlisi de text de Ramon Bassa i Martín, Elena Arts i Roca, Eulàlia Pérez Vallverdú, Peter Hunt i Anna Bartra, entre d'altres; també he adaptat una síntesi dels models usats per estudiosos de la premsa d'humor catalana com Joaquim Roglan, Lluís Solà i Dachs i Enric Larreula, entre d'altres. Pel que fa a l'anàlisi antropològica, he seguit els models de Claude Lévi-Strauss, Mahadev L. Apte, Peter L. Berger, Lisón Tolosana i David M. Fetterman, entre d'altres. I tot plegat, i des de bon començament, aplicant com a eina de recerca per sí mateixa i estratègia fonamental, la tasca d'escriure, la tasca de redactar idees i relacionar opinions, tal com ho proposa Laurel Richardson.

El capítol sobre l'humor català presenta tres apartats diferents: l'ús social de l'humor, els catalans i el seu humor, i els recursos de

l'humor a la literatura infantil i juvenil catalana. El primer apartat planteja una aproximació a un fenomen tan subtil de definir com la mateixa idea de cultura. Per això em centro en l'ús social de l'humor, concretament a la literatura d'humor, i en faig una anàlisi aplicant la visió de l'antropologia social. El segon apartat planteja una visió més pròpia de la crítica literària amb una aproximació a la percepció de l'humor per part dels propis catalans. El tercer apartat queda dividit en set etapes literàries, cadascuna de les quals té un seguit de característiques editorials, pedagògiques i socials pròpies. A banda de documentar publicacions, gent de lletres i esdeveniments, descriu els resultats significatius a les dades obtingudes mitjançant el programa informàtic.

Estadísticament, he analitzat un total de 1.157 texts de literatura catalana per a infants i joves per tal d'arribar a especificar els elements que en determinen l'humor. Després d'organitzar les dades per temes i estructurar la informació sobre cada consulta, les analitzo relacionant-les amb la història de l'humor escrit, l'ús social de l'humor i les característiques de l'humor català. Aquesta síntesi de models garanteix una visió prou àmplia de l'objecte de l'estudi, i permet de contextualitzar l'humor en les situacions històriques i socials que el creen, el censuren o el transformen. Això permet de col·locar en Patufet, en Massagan, en Quim Trapella, en Pitús i les Tres Bessones a la seva etapa literària i dimensió social educativa característica. Les consideracions finals avaluen la metodologia i les dades obtingudes.

Per acabar, i referint-me estrictament a la redacció i l'edició del text d'aquest treball, vull comentar quatre detalls que poden sorprendre pel que fa a l'estil, pel que fa a la traducció de les citacions, pel que fa a algunes referències bibliogràfiques, i pel que fa a l'absència de notes a peu de pàgina i d'annexos al final del treball. D'entrada hi ha una manca absoluta d'asteriscs i de numerets enmig del text que facin referència a notes a peu de pàgina, o al final de cada capítol, o a uns annexos indefinits. Una mica seguint l'exemple metodològic que apliquen Peter L. Berger i Thomas Luckmann a *The Social Construction of Reality* (1991), no vull fer feixuga la lectura amb notes i més notes de peu de pàgina farcides de dades i referències erudites perquè, en aquest cas, l'únic que farien és distreure de l'argumentació general sense afegir res de sucós. És evident que tota la informació reflectida en aquest estudi surt d'alguna banda, com